

Світло в сакральному просторі християнського храму, як явище у певному сенсі нематеріальне, досі не розглянуто в контексті низки наук: історії мистецтв, історії й теорії архітектури, археології, релігійного мистецтва тощо, які проголошують єдиним джерелом знання емпіричні дані, знання, яке відображає дійсність з боку її зовнішніх зв'язків і відношень, враховуючи те, що доступне живому спогляданню. Архітектори досліджують об'єми, функціональні особливості та архітектоніку храмів, мистецтвознавці описують зображення, проте функціонування світла в просторі храму до останнього часу не досліджував майже ніхто. Світло не вписувалось ні в одну із цих дисциплін. Проте, світло не тільки слугує візуальним інструментарієм виявлення меж простору та характеру тих поверхонь, що розмежовують простори: внутрішній та зовнішній, забезпечуючи їхню видимість. У просторі храму світло є водночас образом-іконою божественного світла, невидимого, трансцендентного і важливим комунікативним невербальним компонентом сакрального простору, що є тією основою, на якій ґрунтується планово-просторовий розвій традиційного християнського храму.

Вважаємо, що значення світла у формуванні сакрального простору, архітектоніки церковної будівлі та

планово-просторовій організації християнського храму, оцінене й досліджене неповною мірою.

Вперше теоретичні та експериментальні дослідження функціонування світла в українській церковній архітектурі виконали автори в період 1995–2002 рр. в «стінах» Міжнародної школи церковної архітектури Національного університету «Львівська політехніка». Тоді ж закладені методично й навчальні підвалини архітектурної організації світла в просторі української церкви та християнських храмів Східної Церкви загалом.

Відтоді вийшло у світ чимало публікацій як в Україні, так і за кордоном, присвячених різним аспектам функціонування світла: сакральним, мистецьким, архітектурним. Багато думок і припущень, можливо вперше висловлених, одержали своє підтвердження і розвиток. Окремі з цих публікацій та їхні висновки автори зазначили в тексті й примітках. До книги увійшли також фрагменти окремих праць авторів останнього десятиліття.

Концепція цієї книги ґрунтується не стільки у викладенні теоретичних положень та результатів експериментальних досліджень, скільки в демонстрації на прикладі зведених храмових будівель, що їх створили конкретні люди в конкретних історичних обставинах,

принципів і засобів формування світлового середовища християнських святинь східного обряду.

Сутність книги у виявленні знань у царині сакральної архітектури, пов'язаної із категорією «світло» як у знаково-символічному, богословському й богослужбовому аспектах, так і в архітектонічному вираженні втілення світла (природного та штучного) у внутрішній образ храму та його планово-просторову структуру.

Книга не претендує на підведення підсумків та подання певної розгорнутої теорії, її завдання – зробити перший крок у проблематиці природного та штучного освітлення храму, усвідомлюючи проблему загалом.

Уважний читач віднайде в тексті та ілюстративному матеріалі низку повторень, які пов'язані із викладом спільних тез просторової організації та функціонування

світла у просторі храму, а також повернення до одних і тих самих пам'яток церковної архітектури. Проте щоразу принципи та способи функціонування світла, його взаємодія з архітектурою внутрішнього простору храму інтерпретуються у новому контексті.

Висловлюємо подяку усім, хто допомагав словом і ділом у створенні цієї книги.

Особлива подяка проф. Богуславі Подхалянському (Краків) і проф. Єжи Устіновичу (Білосток).

Окрема подяка фахівцям і шанувальникам церковної архітектури, які надали відкритий доступ до особистих ілюстративних матеріалів.

Мирослав Яців, Юрій Криворучко